

U S N E S E N Í

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobkyně: J. Š., proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, za účasti osoby zúčastněné na řízení: **E. Ch.**, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích ze dne 28. 2. 2007, č. j. 52 Ca 75/2006 - 31,

t a k t o :

Věc **se postupuje** rozšířenému senátu Nejvyššího správního soudu.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 1. 9. 2006, č. X, žalovaná rozhodla o žádosti pana O. Ch., nar. X, který zemřel dne X, o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. (o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945) tak, že podle § 5 odst. 2 a § 7 odst. 2 tohoto zákona přiznala jednorázovou peněžní částku 21 667 Kč E. Ch., nar. X, J. Š., nar. X, M. Z., nar. X, E. Ch., nar. X, O. K., nar. X, E. L., nar. X, J. Ch., nar. X, J. N., nar. X, a M. Ř., nar. X. V odůvodnění žalovaná uvedla, že včas uplatněný nárok přechází v případě úmrtí oprávněné osoby na její dědice; je-li dědiců, kteří neodmítli dědictví, více, peněžní částka náleží každému z nich, a to v poměrné výši. Vypořádání nároku není ponecháno na vůli dědiců v rámci dohody o vypořádání dědictví a nárok není předmětem dědictví. Oprávněný O. Ch. prokázal splnění podmínek uvedených v § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. za dobu od 1. 4. 1952 do 9. 7. 1959, tedy za 87 měsíců, čímž mu podle § 5 odst. 2 zákona vznikl nárok na jednorázovou peněžní částku 195 000 Kč. Oprávněný dne X zemřel, proto do řízení vstoupili dědicové, kteří dědictví neodmítli. Z provedeného šetření vyplynulo, že takovými dědici jsou osoby uvedené ve výroku rozhodnutí, každé z nich byla proto přiznána částka 21 667 Kč, tj. jedna devítina celkové jednorázové peněžní částky.

Proti tomuto rozhodnutí podala žalobkyně žalobu, v níž namítala, že zákon č. 261/2001 Sb. neobsahuje zvláštní úpravu týkající se dědění, proto nezbyvá než použít úpravu obsaženou v části sedmé zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění

pozdějších předpisů. Žalobkyně uvedla, že zemřelý O. Ch. (zůstavitel) byl v době smrti ženatý s E. Ch. a měl čtyři děti (žalobkyni, M. Z., O. Ch., nar. X, a J. Ch.; oba synové již zemřeli). Zemřelý O. C., nar. X (syn zůstavitele), byl v době smrti ženatý s E. Ch. (snacha zůstavitele) a měl čtyři děti (O. K., E. L., J. Ch. a J. N. - vnoučata zůstavitele). Zemřelý J. Ch. měl jedinou dceru M. Ř.. Žalovaná přiznala stejně vysokou částku všem žijícím dětem, vnukům a snase zůstavitele, přičemž nerespektovala ustanovení § 473 občanského zákoníku, podle kterého stejným dílem dědí děti a manžel zůstavitele; nedědí-li některé dítě, nabývají jeho podílu stejným dílem jeho děti. Žalobkyně namítala, že nelze přiznat stejně vysokou částku dětem zůstavitele, jeho vnukům a snase. Žalovaná rovněž pochybila, když mezi dědice zahrnula také snachu zůstavitele, která nenáleží do skupiny dědiců podle § 473 občanského zákoníku. Žalobkyně navrhla, aby bylo napadené rozhodnutí pro nezákonnost zrušeno a věc vrácena žalované k dalšímu řízení.

Krajský soud v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 28. 2. 2007, č. j. 52 Ca 75/2006 - 31, zrušil rozhodnutí žalované ze dne 1. 9. 2006, č. X, věc žalované vrátil k dalšímu řízení a uložil žalované nahradit žalobkyni náklady řízení. V odůvodnění soud citoval § 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. a uvedl, že zvolený termín „dědici“ je založen občanským zákoníkem a jednoznačně vyjadřuje, že dotčený nárok má sledovat osud aktiv zůstavitele spadajících do dědictví. Pojem dědic není jen ukazatelem množství a konkretizací osob, v jejichž prospěch má být peněžitý nárok vyplacen, nýbrž v sobě implikuje způsob účasti na pozůstalosti (podle příslušných dědických tříd), nebude-li dědictví odmítnuto. Soud zdůraznil, že zákonodárce v oblasti dávek v případech, kdy řeší výplatu dávky po smrti oprávněné osoby, používá jiných termínů, pokud chce vymezit okruh oprávněných osob s tím, že těmto osobám náleží poměrný díl peněžitě dávky a dávka nespadá do dědictví. Soud k tomu citoval ustanovení § 63 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, § 16 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 56 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a § 6 odst. 1 zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního odboje za osvobození. Soud shledal, že právní normy v oblasti dávek používají jiné označení než „dědici“, je-li zamýšleno vyplacení dávky jiným způsobem než tím, že se má nárok stát součástí pozůstalosti. Krajský soud zdůraznil, že právní předpisy je nutné vykládat tak, aby výklad přispíval k harmonii právního odvětví a pokud možno ke koherenci celého právního řádu, či přinejmenším, aby výklad téhož pojmu v různých právních odvětvích nepůsobil kontradiktorně. Nelze tedy připustit, aby osoba, která je v občanském zákoníku považována za dědice, měla jiné vlastnosti, postavení, práva a povinnosti z toho vyvěrající, než osoba, která je za dědice považována v oblasti práva veřejného, neboť pojem dědic je v oblasti práva veřejného použit s tím, že jeho definici stanovil občanský zákoník. Soud připomněl, že zákon č. 261/2001 Sb. neomezuje okruh dědiců na ty, kteří dědictví neodmítli, a žalovaná tímto krokem zúžila význam § 7 odst. 2 zákona. Z okruhu uvažovaných osob nelze vyřadit dědice ze závěti, přičemž může nastat situace, že zůstavitel odkáže formou závěti majetek ve výši např. 2000 Kč osobě, která není zákonným dědicem a které ani jiný majetek nehodlal zanechat. Při akceptaci výkladu žalované by této osobě např. za situace, kdy zůstavitel žil v bezdětném manželství, připadla 1/2 peněžitě dávky; postupem žalované by mohlo dojít k poškození práva zletilých dětí (neopomenutelných dědiců) na 1/2 dědického podílu, který by jim náležel při dědění ze zákona, tedy v případě, že by byl projednáváný nárok uznán jako součást pozůstalosti původně oprávněné osoby. Takový poškozující důsledek označil soud

za nepřijatelný a výklad žalované odmítl jako nezákonný (*argumentum ad absurdum*). Krajský soud uzavřel, že podle jeho názoru byly naplněny předpoklady pro odklon od právního názoru v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, na nějž odkazovala žalovaná. Soud shledal napadené rozhodnutí nezákonným, a proto je podle § 78 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení, ve kterém je žalovaná vázána právním názorem soudu.

Proti tomuto rozsudku podala žalovaná (dále jen „stěžovatelka“) včas kasační stížnost z důvodu podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Stěžovatelka konstatovala, že podle jejího názoru se jednorázová peněžní částka nestává součástí aktiv dědictví, nýbrž její poměrná část ve výši odpovídající počtu dědiců, kteří dědictví neodmítli, přechází přímo na tyto dědice, kteří vstupují do práv zemřelého a stávají se novými účastníky správního řízení. Stěžovatelka poukázala na skutečnost, že ustanovení § 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. v projednávané věci vyložila stejným způsobem jako v celé řadě plně srovnatelných případů v uplynulých cca 10 letech. Oporu pro takový postup nalezla v judikatuře, kterou lze považovat za ustálenou, neboť ustanovení shodného znění obsahoval již zákon č. 217/1994 Sb. Konkrétně stěžovatelka citovala z rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ve věci sp. zn. 2 A 735/98, z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ve věci sp. zn. 5 A 519/2001 a z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ve věci sp. zn. 2 A 1153/2002-OL. Stěžovatelka namítala, že ustanovení § 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. obsahuje speciální právní úpravu a vylučuje aplikaci úpravy obecné. Odmítla přitom srovnání právní úpravy přechodu nároku se zákony č. 155/1995 Sb., č. 108/2006 Sb., č. 117/1995 Sb. a č. 255/1946 Sb., a to s poukazem na speciální charakter odškodňovacích předpisů. Stěžovatelka uzavřela, že krajský soud nesprávně posoudil právní otázku týkající se přechodu nároku na dědice oprávněné osoby podle § 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb., a svůj postup, kdy jednorázovou peněžní částku přiznala stejným dílem každému z devíti dědiců zemřelého O. Ch., označila za souladný s tímto ustanovením. Stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení.

Předmětem posuzování Nejvyššího správního soudu v této věci je otázka výkladu ustanovení § 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb., podle kterého stěžovatelka při svém rozhodování postupovala.

Podle § 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. včas uplatněný nárok, pokud o něm nebylo rozhodnuto nebo pokud nedošlo k výplatě jednorázové peněžní částky, přechází v případě úmrtí oprávněné osoby na její dědice.

Čtvrtý senát Nejvyššího správního soudu při předběžném posouzení věci zjistil, že Nejvyšší správní soud tuto právní otázku již řešil.

V rozsudku ze dne 27. 8. 2003, č. j. 2 A 1153/2002 - OL - 20, Nejvyšší správní soud vyslovil, že *„nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle § 3 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945, o němž nebylo rozhodnuto nebo k jehož výplatě nedošlo, přechází v případě*

úmrtí oprávněné osoby na její dědice (§ 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb.). Tento nárok není součástí dědictví, ale je samostatným právním nárokem. Z hlediska přechodu nároku je podstatné jen zjištění okruhu dědiců, kteří dědictví neodmítli, nikoliv jak proběhlo dědické řízení a zda a jakým způsobem došlo k vypořádání dědiců.“

Čtvrtý senát Nejvyššího správního soudu však dospěl k odlišnému právnímu názoru, a proto věc předkládá rozšířenému senátu Nejvyššího správního soudu s právní otázkou, zda má podle § 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. Česká správa sociálního zabezpečení v případě úmrtí oprávněné osoby pouze zjistit okruh jejích potenciálních dědiců a jednorázovou částku mezi ně rozdělit rovným dílem bez ohledu na výsledek dědického řízení, nebo zda má vyčkat rozhodnutí soudu o dědictví a jednorázovou peněžní částku rozdělit mezi dědice v poměru podle majetkových hodnot, které jednotliví dědicové z pozůstalosti nabyli.

Čtvrtý senát Nejvyššího správního soudu má za to, že užití termínu „dědic“ v textu § 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. bez bližší konkretizace způsobu přechodu nároku v případě úmrtí oprávněné osoby znamená, že při aplikaci tohoto ustanovení musí Česká správa sociálního zabezpečení vycházet z ustanovení občanského zákoníku upravujících dědění, a to nejen pro vymezení okruhu osob, na které včas uplatněný nárok přechází, ale i pro určení poměru, v jakém bude těmto osobám jednorázová peněžní částka vyplacena. Nezbytným podkladem pro rozhodnutí o nároku v případě úmrtí oprávněné osoby podle § 7 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. je pravomocné rozhodnutí soudu o dědictví.

S ohledem na výše uvedené předkládá čtvrtý senát Nejvyššího správního soudu věc rozšířenému senátu k posouzení předmětné právní otázky (§ 17 odst. 1 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto usnesení **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

Rozšířený senát bude ve věci rozhodovat ve složení: JUDr. Josef Baxa, JUDr. Miluše Došková, JUDr. Michal Mazanec, JUDr. Karel Šimka, JUDr. Marie Součková, JUDr. Milada Tomková a JUDr. Marie Turková. Nepřítomný soudce může být zastoupen jiným soudce podle platného rozvrhu práce. Účastníci mohou namítnout podjatost těchto soudců v propadné lhůtě jednoho týdne ode dne, kdy se o podjatosti dozvěděli.

Účastníci řízení mají právo se k předkládaným právním otázkám vyjádřit ve lhůtě 14 dnů od doručení tohoto usnesení.

V Brně dne 23. července 2008

JUDr. Marie Turková
předsedkyně senátu